

Ιδρυτής: ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Διευθύντης: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ

1948

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ Α. Ε.

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ"

38 - ΟΔΟΣ ΤΣΟΡΤΣΙΛ - 38

ΑΘΗΝΑΙ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΜΟΡΦΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

Ἡ ἑλληνικὴ μουσικὴ δημιουργία εἶναι σήμερα μιὰ ωραία πραγματικότης ποὺ γλυκοχαράζει σὰν αὐγοῦλα γιὰ νὰ μεσουρανήσῃ μεθαύριο.

Ὅσο καὶ νὰ θένε νὰ τὴν ἀρνηθοῦνε, ὅσο καὶ νὰ μὴν τὴ βλέπουνε οἱ ἀνίδεοι ἢ οἱ κακοί, ἡ ἑλληνικὴ μουσικὴ τραβάει τὸ δύσκολο καὶ τραχὺ δρόμο τῆς καὶ προσπαθεῖ νὰ φτάσῃ στὰ κορφοβούνια τῆς μεγάλης, αἰώνιας καὶ ἀθάνατης τέχνης.

Ἀποτελεῖ σήμερα ἓνα ἀναμφισβήτητο καὶ πολῦτιμο, τολμῶ νὰ πῶ, στοιχεῖο τοῦ νεοελληνικοῦ πολιτισμοῦ, καὶ μάλιστα ἓνα στοιχεῖο ποὺ εἶναι προσιτὸ καὶ ἄμεσα ἀντιληπτὸ στὴν παγκόσμια διανόηση καὶ στὴν παγκόσμια καλλιτεχνικὴ οἰκογένεια.

Ὅμως ἀκριβῶς στὸ σημεῖον αὐτὸ βρίσκεται καὶ ἡ δύναμη ἀλλὰ καὶ ἡ ἀδυναμία τῆς ἑλληνικῆς τέχνης.

Πῶς δηλαδὴ θὰ κατορθώσῃ νὰ κρατήσῃ ἀμείωτο τὸν ἐθνικὸ τῆς χαρακτήρα, ἐνῶ συγχρόνως θὰ εἶναι καὶ συγχρονισμένη μὲ τὴν γενικὴ τεχνικὴ καὶ αἰσθητικὴ πρόοδο τῆς ὅλης μουσικῆς τέχνης.

Δὲν πρόκειται σήμερα νὰ ἐπεκταθῶ σὲ τεχνικὲς λεπτομέρειες γιὰ τὴν ἀρμονικὴ ἢ ἀντιστικτικὴ ὄψη τοῦ ζητήματος οὔτε νὰ σὰς κουράσω μὲ τὴν ἐξιστόρηση τῶν διαφορῶν ἀπόψεων σχετικὰ μὲ τὴν ὅλη διαμόρφωση τῆς νεοελληνικῆς μουσικῆς γλώσσας.

Θὰ ἤθελα μόνο νὰ πῶ τίς σκέψεις μου σχετικὰ μὲ μιὰ μόνο ἀπὸ τίς πλευρὲς ποὺ παρουσιάζει ἡ προσπάθειά μας γιὰ τὴ δημιουργία τεχνικῆς μουσικῆς μὲ ἐθνικὸ χαρακτήρα καὶ συγχρόνως ἀξίας νὰ σταθῇ δίπλα στὶς ἄλλες σύγχρονες ἐθνικὲς μουσικὲς σχολές.

Γι' αὐτὸ θὰ σὰς μιλήσω γιὰ τὴ μορφή τῶν νεοελληνικῶν συνθέσεων, ἢ μάλλον γιὰ τὴ μορφή ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχουν οἱ νεοελληνικὲς συνθέσεις.

Κάθε ἔργο τέχνης, οἰασδὴποτε τέχνης, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ἔχῃ μιὰ ὀρισμένη μορφολογικὴ διατύπωση. Μιὰν ἀρχή, μιὰν ἐξέλιξη, ἓνα τέλος. Μὲ ἄλλα λόγια καὶ τὸ μουσικὸ ἔργο ὅπως καὶ τὸ λογοτεχνικὸ ἢ τὸ πλαστικὸ, πρέπει νὰ ἔχῃ μιὰν ἀρχιτεκτονικὴ γραμμὴ, ἓνα σχέδιο, ποὺ ὅσο καὶ ἂν ἀφίνει

ἐλευθερίαν στὴν ἔμπνευση καὶ τὴ φαντασία τοῦ συνθέτη, πάντως θὰ τὸ διέπῃ κάποια λογικὴ σειρά καὶ συνέπεια στὴ διατύπωση τῶν μουσικῶν του ἰδεῶν.

Οἱ διάφορες μουσικὲς μορφές, ὅπως τίς ἐσταθεροποίησαν οἱ κλασικοὶ καὶ τίς ἐπλάτυναν οἱ ρομαντικοί, ἀναπτύχθηκαν ἀπὸ τοὺς νεωτέρους καὶ νεωτάτους μουσικοὺς τόσο, ὥστε πολλὲς φορές μὸλις νὰ ἀντιλαμβάνομαστε τὴν ἀρχικὴ τους προέλευση. Ὅμως πάντα σὲ κάθε μουσικὴ σύνθεση, ἔστω καὶ τὴ νεωτεριστικότερη, ὅταν βέβαια πρόκειται γιὰ ἀληθινὴ μουσικὴ δημιουργία καὶ ὄχι γιὰ προχειρόλογο αὐτοσχεδίασμα, θὰ βροῦμε τίς λογικὲς γραμμὲς μιᾶς ἀρχιτεκτονικῆς ποὺ μᾶς ἐπιτρέπει νὰ παρακολουθῶμε τὴ μουσικὴ σκέψη τοῦ συνθέτη.

Φυσικὰ καὶ σὲ κάθε ἑλληνικὴ μουσικὴ σύνθεση πρέπει νὰ διακρίνωμε μιὰ κάποια μορφολογικὴ διατύπωση καὶ ἀρχιτεκτονικὴ γραμμὴ.

Γεννιέται ὅμως τὸ ἐρώτημα, ποιά ἢ μάλλον ποιὲς θὰ εἶναι οἱ μορφολογικὲς κατευθύνσεις ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ ἀκολουθήσῃ ἡ ἑλληνικὴ μουσική γιὰ νὰ στήσῃ ἡχητικὰ οἰκοδομήματα ποὺ νὰ ἀνταποκρίνονται στὸ πνεῦμα καὶ τὴν ψυχὴ τῆς ἑλληνικῆς τέχνης ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη νὰ κρατᾶνε τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα ποὺ διαπλάστηκαν ἀπὸ τὴν παγκόσμια ἐξέλιξη τῆς μουσικῆς, ἔτσι ὥστε τὸ ἔργο τοῦ Ἑλλήνα συνθέτη νὰ μὴν ξεπέφτῃ σὲ ἀσυναρτησίαν καὶ σὲ μουσικὸ παραλήρημα.

Δυστυχῶς τὸ μορφολογικὸ αὐτὸ ζήτημα ἀποτελεῖ, κατὰ τὴ γνώμη μου, τὴν Ἀχιλλεῖον πτέρνα τῆς νεοελληνικῆς μουσικῆς προσπάθειας. Ἐνῶ στὴν ἀρμονικὴ τῆς, τὴν ἀντιστικτικὴ καὶ προπάντων τὴν ἐνορχηστρωτικὴ τῆς τέχνη ἡ νεοελληνικὴ μουσικὴ ἔχει φτάσει σ' ἓνα ἐξαιρετικὰ ἀνώτερο καλλιτεχνικὸ ἐπίπεδο ποὺ ἔχει δημιουργήσει πιά παράδοση, μπορεῖ κανεὶς νὰ πῇ, στὴ μορφολογικὴ τῆς, ἡ νεοελληνικὴ μουσικὴ βρίσκεται πάντα στὸ στάδιο τῶν ἀναζητήσεων καὶ τῶν πειραματισμῶν. Κατὰ κανόνα στὰ νεοελληνικὰ μουσικὰ ἔργα εἴτε θὰ συναντήσωμε μιὰν ἀπλὴ ἀπομίμηση τῶν παραδεδωμένων μορφῶν τῆς παγκόσμιας μουσικῆς τέχνης ἢ ἀντιθέτως θὰ βρισκόμαστε σὲ τε-

λεία περιφρόνηση τῆς μορφολογικῆς διάπλασης, μπρὸς σ' ἓνα χάος ἀπὸ ὠραίες πολὺ συχνὰ μουσικὲς ἰδέες, ποὺ ὅμως συχνὰ μᾶς θυμίζουν τὸ «πλίνθοι καὶ κέραμοι ἀτάκτως ἐριμμένοι» τῶν ἀρχαίων.

Ἐγὼ ἀτομικὰ πιστεύω πὼς τὸ ζήτημα τῆς μορφῆς στὴν Ἑλληνικὴ μουσικὴ εἶναι ζωτικότερο καὶ θὰ ἔπρεπε νὰ τὸ προσέξῃ κάθε μουσικὸς ποὺ πονάει καὶ ἐργάζεται γιὰ τὸ θεμέλιωμά της.

Ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά δὲν μπορούμε νὰ ἀρκοῦμεθα νὰ ἀραδιάζουμε ἔργα βασισμένα ἀπλῶς ἐπάνω στὶς καθιερωμένες κλασικὲς μορφές τῆς παγκόσμιας τέχνης, ὅταν μάλιστα γιὰ τὸ δούλεμα τῶν μορφῶν αὐτῶν μᾶς λείπει ἡ παράδοση ἀκόμη καὶ ἡ τεχνικὴ κατάρτιση ποὺ αὐτόματα θάλεγα ἔχουνε οἱ μουσικοὶ ἄλλων χωρῶν μὲ μουσικὸ πολιτισμὸ πολλῶν αἰώνων, ὅπως δὲν μπορούμε καὶ νὰ ἀγνοοῦμε τὴν ἐξέλιξη ποὺ ἐπιβάλλουν στὶς μουσικὲς ἰδέες μερικοὶ θεμελιώδεις νόμοι μουσικῆς λογικῆς.

Γι' αὐτὸ νομίζω πὼς ἡ ἑλληνικὴ μουσικὴ κρατώντας αὐτὴ τὴ μουσικὴ λογικὴ θὰ ἔπρεπε νὰ ἀναζητήσῃ τὴν ἀνανέωση τῆς μορφῆς της, τὴ διεύρυνση τοῦ μορφολογικοῦ της πεδίου στὴ μεγάλη της ἀδελφῆ, τὴν ποίηση.

Καὶ αὐτὸ ἀρχίζει νὰ γίνεται ὡς ἓνα σημεῖο. Ἦδη τὸ καλλίτερο, τὸ πιὸ καλλιτεχνικὰ βιώσιμο ποὺ ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἡ ἑλληνικὴ μουσικὴ δημιουργία εἶναι τὸ τραγοῦδι. Τὸ ζευγάρωμα ποίησης καὶ μουσικῆς ἔδωσε στὸν Ἕλληνα μουσικὸ τὴ δυνατότητα ὄχι μόνον νὰ βρῇ μουσικὲς ἰδέες ὠραίες καὶ εὐγενικές, συχνὰ βγαλμένες ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν ψυχὴ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ τὴ μορφολογικὴ καθαρότητα ποὺ τοῦ ἐπιτρέπουνε νὰ διατυπώσῃ τὴ μουσικὴ του σκέψη μὲ σαφήνεια καὶ λιτότητα.

Καὶ εἶναι ἀξιοσημεῖωτο πὼς ὅπου ὁ μου-

σικὸς κανονίζει τὴ μορφή του σύμφωνα καὶ ἀνάλογα μὲ τὴν ποιητικὴ μορφή τῶν στίχων ποὺ τὸν ἐμπνέουν, ἔχομε ἀληθινὰ καὶ γερὰ ἔργα ἑλληνικῆς τέχνης, ὅπως λ. χ. τὰ ἀθάνατα τραγοῦδια τοῦ ἀξέχαστου Ριάδη· ἐκεῖ ὅπου ὁ μουσουργὸς προσπαθεῖ νὰ ὑποτάξῃ τὴν ἐμπνευσή του στὶς ἀπαιτήσεις τῆς κλασικῆς μορφῆς τοῦ λιντ ἢ τῆς ρωμάντσας, ἡ ἐμπνευσή του αὐτὴ καταλήγει σὲ πλαδαρὴ ἀπομίμηση τῆς ξένης μούσας, ἀκόμη καὶ ὅταν προσπαθεῖ νὰ τῆς προσδώσῃ χρῶμα ἑλληνικόν, ὅπως λ. χ. σὲ μερικὰ ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ τραγοῦδια τοῦ ἀειμνήστου Σαμάρρα.

Κι' αὐτὸ πιστεύω πὼς ἀκόμη καὶ στὶς μεγαλειότερες συμφωνικὲς μορφές, ἀκόμη καὶ στὸ μουσικὸ δράμα, ὁ Ἕλληνας συνθέτης πρέπει νὰ προσπαθῆσῃ νὰ εὐρύνη τὸ μορφολογικὸ τοῦ ὀρίζοντα, νὰ ἀνανεώσῃ τὰ ἐκφραστικὰ του μέσα, νὰ μὴ περιοριστῆ μόνον στὶς παραδεδευμένες καὶ καθιερωμένες φόρμουλες οὔτε καὶ νὰ ἀπομιμητῆ δουρικὰ τοὺς ξενικοὺς νεωτερισμοὺς, ἀλλὰ νὰ προσπαθῆ νὰ δημιουργήσῃ κάτι δικό του, τόσο στὴν ἐμπνευση, ὅσο καὶ στὴ διατύπωση, τὴ μορφή, τὴν ἐκφραση, ἀκόμη καὶ στοὺς ὀργανικοὺς συνδυασμοὺς.

Κι' αὐτὸ δὲν θὰ τὸ κατορθώσῃ μὲ ἀσυναρτησίαν καὶ ἀμετροέπειαν ἀλλὰ μὲ καθαρότητα στὴ μουσικὴ του ἰδέαν, μὲ σαφήνεια ποὺ ἴσια ἴσια πρέπει νὰ χαρακτηρίζῃ ἰδιαίτερα, μουσικὴ ἐμπνευσμένη ἀπὸ τὸν καθάριο μας οὐρανόν, τὸν ὀλόλαμπρο ἑλληνικὸ μας ἥλιο καὶ τὴν ὀλογάλανὴ μας θάλασσα.

Ξέρω πόσο εἶναι δύσκολο νὰ προχωρήσῃ κανεὶς ἀπὸ τὴ θεωρία στὴν πράξη:

Μὰ γι' αὐτὸ δὲ μοῦ μένει παρὰ νὰ σᾶς ἐπαναλάβω σὰν τελευταία μου δικαιολογία τὰ λόγια τοῦ Γάλλου ποιητῆ:

«Τὸ ποτήρι μου δὲν εἶναι μεγάλο ἀλλὰ προσπαθῶ νὰ πίνω ἀπὸ τὸ ποτήρι μου».

ΜΑΝΩΛΗΣ ΚΑΛΟΜΟΙΡΗΣ

Τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν

